

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Лета В.В.

викладач,

Ужгородський національний університет

СТАН МОНІТОРИНГОВОЇ СИСТЕМИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Моніторинг як складна система спостережень та контролю за навколишнім середовищем, техногенними об'єктами, процесами та явищами, що відбуваються у ньому спрямована на забезпечення конституційного права громадян на безпечне середовище існування.

Природоохоронна політика в державі здійснюється на основі моніторингових досліджень, які водночас регулюють екологічні «відносини» між суспільством та природою. Тому вивчення питання, що стосується вдосконалення системи спостережень за компонентами навколишнього природного середовища, в контексті збалансованого розвитку регіонів, набуває актуальності.

Структура мережі суб'єктів моніторингу Закарпатської області є багатогалузевою та досить складною при порівняно невеликій кількості пунктів спостереження (див. табл. 1). Суб'єкти, що на обласному рівні моніторять довкілля, тільки в обмеженому обсязі здійснюють спостереження, які реєструються на різних технічних рівнях.

Таблиця 1

**Існуючі мережі спостереження за станом складових НПС
в Закарпатській області [4]**

Суб'єкт обласної системи моніторингу довкілля	Об'єкт моніторингу	Кількість пунктів спостереження
Закарпатський обласний центр з гідрометеорології	Атмосферне повітря та радіаційний фон	10
	Поверхневі води	гідробіологічний моніторинг – 160 пунктів (ділянок обстеження) гідрохімічний моніторинг – 28
Державна екологічна інспекція у Закарпатській області	Поверхневі води	12гідрохімічний моніторинг – 40
Басейнове управління водних ресурсів річки	Поверхневі води	гідрологічний моніторинг – 43

Тиса		гідрохімічний моніторинг – 32
Головне управління Держсанепідемслужби України у Закарпатській області	Поверхневі води	63
Закарпатський геолого-гідрогеологічний центр ДП «Західукргеологія» НАК «Надра України»	Підземні води	41 (джерела та свердловини)
Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса (Виноградівське МУВГ)	Підземні води	9
Закарпатська філія Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»	Ґрунти	25
Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса (Виноградівське МУВГ)	Ґрунти	9
Головне управління ветеринарної медицини в Закарпатській області	Ґрунти	27
Закарпатський геолого-гідрогеологічний центр ДП «Західукргеологія» НАК «Надра України»	Моніторинг екзогенних процесів	34

Згідно табличних даних, найбільша увага приділяється поверхневим водам, які представлені в області густою річковою мережею (1,7 км/км²) та відіграють провідну роль у народногосподарському комплексі та житті населення краю [3].

Аналіз існуючої на регіональному рівні системи в Закарпатській області дає підстави зробити наступні висновки:

- суб'єкти моніторингу у межах своєї компетенції проводять відбір проб усіх складових НПС, здійснюють їх лабораторний аналіз відповідно до відомчих програм, які практично неузгоджені між собою на обласному рівні;
- нескоординованість дій між суб'єктами моніторингу;
- відсутність належного технічного забезпечення, що обумовлює низьку ефективність роботи моніторингових служб;
- практично відсутній науковий супровід робіт і цієї галузі;
- системно не опрацьовуються отримувані дані різними службами;

– не здійснюється комплексна оцінка стану складових НПС та здоров'я населення;

– не розробляються моделі для прогнозування і вироблення обґрунтованих управлінських природоохоронних рішень.

Щодо матеріально-технічної бази, то можна констатувати невідповідність засобів моніторингу сучасним потребам наукових досліджень НПС. Впровадження новітніх геоінформаційних та GPS технологій може стати поштовхом до загального розвитку системи моніторингових спостережень не лише в регіоні, але й на загальнодержавному рівні. Наступним кроком повинно стати формування єдиної науково-технічної та методологічної основи ведення моніторингу, створення банків даних спеціалізованих ГІС та системи прогнозування змін довкілля за допомогою інтегрованої оцінки.

Існуючі мережі спостережень побудовані без урахування рекомендацій комісії ЄЕК ООН щодо створення Європейської мережі спостережень та інформації про стан навколишнього природного середовища, у тому числі мереж EUROWATERNET, EUROSOMNET, ICP FORESTS, що є неприйнятним в контексті збалансованого розвитку Карпатського регіону [6]. Потребує покращення також і державна система інформування населення про стан НПС, залучення громадськості до участі у розв'язанні екологічних проблем та активізація формування у всіх верств населення належної свідомості та культури з питань оптимізації природокористування та охорони НПС.

З метою вдосконалення державної системи моніторингу довкілля, рішенням сесії обласної ради від 31.10.2014 року № 1081 затверджена Програма моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки, яка покликана вирішити наступні питання:

- збільшення кількості пунктів спостереження;
- розширення кількісного та якісного складу показників спостереження за змінами всіх складових НПС;
- розробка спеціалізованих ГІС;
- автоматизація збору, обробки, аналізу, зберігання екологічної інформації про стан довкілля;
- технічне переоснащення аналітичних лабораторій та постів спостереження за європейськими стандартами;
- впровадження комп'ютерного моделювання процесів у навколишньому середовищі, що відбуваються під дією антропогенного впливу;
- підвищення ефективності екологічних програм;
- підвищення ролі громадськості у розв'язанні екологічних проблем, проведенні екологічної політики та реалізації принципів збалансованого розвитку.

Список використаних джерел:

1. IV Міжнародна науково-практична конференція «Нові технології в геодезії, землевпорядкуванні та лісовпорядкуванні» 21-22 травня 2009 р. м. Ужгород, Україна: Збірник матеріалів, м. Ужгород, 2009.

2. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [Електронний ресурс] – Режим доступу – http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_015

3. Національний план управління басейном р. Тиса [Електронний ресурс] – Режим доступу – http://buvrtyasa.gov.ua/newsite/download/National%20plan%20final_ost.pdf

4. Програма моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу – eozakarpat.gov.ua/wp-content/uploads/2014/.../proekt_progr_monit

5. Рішення Закарпатської обласної ради, дев'ятнадцята сесія VI скликання від 31.10.2014 р. п 1081 про Програму моніторингу довкілля Закарпатської області на 2014-2018 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://document.ua/pro-programu-monitoringu-dovkillja-zakarpatskoyi-oblasti-na--doc210962.html>

6. Методичні рекомендації з питань створення систем моніторингу довкілля регіонального рівня [Електронний ресурс] – Режим доступу – <https://iac-menr.rgdata.com.ua/showpage.aspx?Pageid=318>